

چکیده

یکی از تهمت‌های ناروا به اسلام که از طرف دشمنان مطرح می‌شود این است که اسلام یک دین خشن می‌باشد که توسط زور و شمشیر در جهان منتشر شده است. بنابراین هدف انتخاب این موضوع یعنی «عوامل پیشرفت اسلام در حجاز و ایران با تأکید بر اخلاق نبوی ﷺ است بینیم آیا این ادعا صحیح است یا نه؟ بلکه عوامل دیگری از جمله: سیره و اخلاق پیامبر اکرم ﷺ نقش به سزایی در پیشرفت اسلام داشته است.

این نوشتار مشتمل بر پنج فصل است.

فصل اول کلیات است و این فصل دارای دو قسمت است، قسمت اول مباحث مقدماتی یعنی اهداف تحقیق، اهمیت و ضرورت تحقیق، پیشینه تحقیق، سؤال‌های اصلی و فرعی و روش تحقیق بیان شده است. و قسمت دوم مفهوم شناسی است که در آن واژه‌های کلیدی از جمله اسلام، اخلاق و پیشرفت توضیح داده شده است.

فصل دوم دارای سه بخش است، در بخش اول وضعیت حجاز قبل از اسلام ذکر شده است که وضعیت حجاز قبل از اسلام یک وضعیت اسفناک بود انسانها جنبه‌های انسانیت را خوار نموده و در برابر آنچه را که نفع و ضرر خود را نمی‌تواند کنترل کند سجد می‌کردند و هیچ اثری از تمدن و فرهنگ در آن جامعه به چشم نمی‌خورد جز افتخارات موهوم و قتل و غارت و...

بخش دوم وضعیت ایران قبل از اسلام که کم و بیش شبیه حجاز بود ذکر شده است.

و در بخش سوم برخی از عوامل پیشرفت اسلام و مهمترین آنها که مربوط به بحث ما است

یعنی اخلاق پیامبر اکرم ﷺ ذکر شده است.

فصل سوم که در مورد اخلاق و رفتار پیامبر اکرم ﷺ است در این فصل معیار خوبی و بدی نزد

پیامبر اکرم ﷺ معرفی فضایل و رذایل از جانب پیامبر ﷺ، از بین بردن فضایل دروغین به دست پیامبر ﷺ

و رفتار پیامبر اکرم ﷺ که براساس فضیلت بود و دعوت پیامبر به ترک رذایل ذکر شده است.

فصل چهارم که در مورد بررسی نقش اخلاق پیامبر اکرم ﷺ در پیشرفت اسلام است. دارای دو قسمت است؛ قسمت اول نقش اخلاق پیامبر ﷺ در پیشرفت اسلام در حجاز بررسی شده است که یکی از عوامل مهم که راه پیامبر ﷺ را به قلوب مردم باز کرد و مردم با رضایت کامل اسلام را پذیرفتند، همین اخلاق و رفتار آن حضرت بود. و در قسمت دوم نقش اخلاق پیامبر ﷺ در پیشرفت اسلام در ایران بررسی شده است که یکی از اسرار موفقیت آن حضرت در مسیر تبلیغ دین، اخلاق آن حضرت بود اما به طور غیر مستقیم یعنی به توسط اخلاق شاگردان ایشان که پرورش یافته‌ی او بودند در پیشرفت اسلام مؤثر بود.

و در فصل پنجم نتیجه‌گیری و در ادامه‌ی آن خلاصه‌ای به زبان انگلیسی و در آخر به ذکر منابع

و مآخذ پرداخته شده است.

فهرست مطالب:

۱	مقدمه
فصل اول: کلیات	
۴	الف: مباحث مقدماتی
۴	تبیین موضوع
۴	ضرورت و اهمیت
۶	سوال اصلی و فرعی
۷	پیشینه تحقیق
۷	روش و نوع تحقیق
۸	اهداف تحقیق
۹	ب: مفهوم شناسی
۹	اسلام در لغت
۹	اسلام در اصطلاح
۱۱	تاریخچه اسلام
۱۲	اخلاق در لغت
۱۲	اخلاق در اصطلاح
۱۴	تعریف پیشرفت
۱۵	اخلاق نبوی
۱۶	جمع بندی

فصل دوم: بررسی جهان معاصر با بعثت پیامبر ﷺ

۲۱	مقدمه
----	-------

۲۲.....	بخش اول: حجاز پیش از اسلام
۲۲.....	۱. وضعیت جغرافیایی حجاز
۲۳.....	۲. وضعیت سیاسی حجاز
۲۳.....	الف) نوع حکومت
۲۳.....	ب) قانون‌گذار و مرجع نهایی حل اختلافات و داوری‌ها
۲۴.....	۳. وضعیت فرهنگی
۲۴.....	الف) ملاک ارزش و خوبی و بدی در حجاز
۲۵.....	ب) ارزش‌های دینی و تنوع دین مردم حجاز
۲۵.....	۱- یکتاپرستی
۲۶.....	۲- دین حنیف
۲۷.....	۳- بت پرستی
۳۰.....	۴- یهودیت
۳۰.....	۵- مسیحیت
۳۱.....	۶- صائبی
۳۱.....	ج) ارزش‌های اخلاقی
۳۱.....	۱- فضایل اخلاقی
۳۲.....	۲- رذایل اخلاقی
۳۸.....	د) علم و هنر و ارزش آن
۴۰.....	۴. وضعیت اجتماعی حجاز
۴۱.....	الف) طبقات اجتماعی
۴۲.....	ب) خانواده و ارکان خانواده

ج) موقعیت زن نزد اعراب جاهلی	۴۲
ذ) ارزش انسان	۴۵
د) ساختار روابط اجتماعی میان گروه‌های مختلف	۴۶
هـ) حق شهروندی	۴۶
بخش دوم: اوضاع ایران در زمان پیامبر اکرم (ص)	
۱. وضعیت جغرافیایی ایران	۴۷
۲. وضعیت سیاسی ایران در عصر بعثت	۴۷
الف) نوع حکومت ایران	۴۷
ب) قانون گذار و مرجع نهایی حل اختلافات	۴۸
۳. وضعیت فرهنگی	۴۸
الف) ملاک ارزش و خوبی و بدی در ایران	۴۸
ب) ارزش‌های دینی و تنوع دین مردم ایران	۴۹
۱- آئین زرتشتی	۴۹
۲- کیش مانی	۵۱
۳- آئین مزدکیه یا درست دینان	۵۲
۴- مذهب عیسوی	۵۴
۵- مذهب بودایی	۵۶
ج) ارزش‌های اخلاقی	۵۶
۱. فضایل اخلاقی	۵۶
۲. رذایل اخلاقی	۵۷
د) علم و هنر و ارزش آن	۵۸

۵۹	۴. وضعیت اجتماعی ایران
۵۹	الف) طبقات اجتماعی
۶۰	۱- شاه و درباریان
۶۲	۲- روحانیون
۶۳	ب) خانواده و ارکان خانواده
۶۳	ج) موقعیت زن در ایران
۶۴	د) حق شهروندی
۶۷	بخش سوم: عوامل پیشرفت اسلام
۶۷	۱- نصرت الهی
۷۱	۲- پایگاه دعوت: مکه
۷۲	۳- پیشگویی‌ها و بشارت‌ها
۷۶	۴- کمک‌های بی‌دریغ علی (ع)
۷۷	۵- حمایت‌های خدیجه (س)
۷۹	۶- پشتیبانی ابوطالب (ع)
۸۰	۷- اخلاق پیامبر اسلام (ص)
۸۲	جمع بندی
	فصل سوم: اخلاق پیامبر (ص)
۸۶	مقدمه
۸۷	چگونه مفاسد ریشه‌کن شد؟
۸۸	۱- معیار خوبی و بدی نزد پیامبر اسلام (ص)
۸۹	۲- فضایل و رذایل نزد پیامبر (ص)

۳-	از بین بردن فضایل دروغین و بنیان نهادن ارزش‌های اصیل به دست پیامبر ﷺ	۹۱
۴-	رفتار پیامبر ﷺ براساس فضیلت‌ها	۹۳
	صدق و امانت	۹۴
	وفای به عهد و پیمان	۹۷
	عدالت	۹۹
	عفو و گذشت	۱۰۳
	زهد و ساده‌زیستی	۱۰۸
	جود و سخاوت	۱۱۱
	تواضع و فروتنی	۱۱۴
	رأفت و مهربانی	۱۱۶
	احترام به شخصیت مردم	۱۱۹
	معاشرت نیکو	۱۲۰
	دلیری و شجاعت	۱۲۵
	صبر و استقامت	۱۲۸
۵-	ترک و سرزنش رذایل از جانب پیامبر اسلام ﷺ	۱۲۹
	ظلم و ستم و بی‌عدالتی	۱۳۰
	ظلم به زنان	۱۳۱
	تبعیض و طبقات اجتماعی	۱۳۳
	کسب درآمد و ثروت نامشروع	۱۳۶
	نادیده گرفتن بردگان، زیردستان و اسیران	۱۳۸
	خودپسندی و غرور	۱۴۱

۱۴۳	چهل و بی سوادى
۱۴۵	جمع بندى

فصل چهارم: بررسى نقش اخلاق پیامبر ﷺ در گسترش اسلام

۱۴۷	مقدمه
۱۴۷	۱. نقش اخلاق پیامبر ﷺ در گسترش اسلام در حجاز
۱۵۶	۲. نقش اخلاق پیامبر ﷺ در گسترش اسلام در ایران

فصل پنجم: نتیجه گیرى

۱۶۱	نتیجه گیرى
۱۶۳	منابع و مأخذ
۱۷۳	خلاصه‌اى از تحقیق به زبان انگلیسى

مقدمه

پدیده‌ی دعوت که فردی از افراد، سایر افراد را به عقیده‌ای بخواند و آنها را به سوئی بکشاند، از مختصات اجتماعی بشری است.

شعاع تأثیر این دعوت‌ها از حیث عرض و طول یکسان نیست، متفاوت است. تأثیر بیشتر آنها کم و در ابعاد کوچکی صورت گرفته و می‌گیرد و لهذا از نظر تاریخی و اجتماعی قابل توجه و اهمیت نیست. اما بعضی از دعوت‌ها است که لااقل در یک بُعد پیشروی داشته است، مثلاً سطح وسیعی را ولو برای مدت کوتاهی فراگرفته، و یا قرنهای متمادی هر چند در میان مردمی اندک دوام یافته، و یا نفوذ ریشه‌دار گرچه در میان مردمی اندک و در زمانی نسبتاً کوتاه پیدا کرده است. این گونه دعوت‌ها شایسته‌ی بررسی و تحلیل و احیاناً تجلیل است.

اما آنچه بیش از همه در خور اهمیت و قابل توجه است دعوت‌هایی است که در همه ابعاد پیشروی داشته است؛ هم سطح بسیار وسیعی را در برگرفته و هم قرنهای متمادی در کمال اقتدار حکومت کرده و هم تا اعماق روح بشر ریشه دوانده است.

بنابر همین مسئله گسترش سریع و در سطح بسیار وسیعی اسلام یکی از مسائل مهم و مورد گفتگو و بحث تاریخ بشر قرار گرفته است زیرا اسلام دعوت خودش را از یک نقطه‌ی عقب مانده شروع کرد و از سرزمین خودش خارج شد و کل جهان را تحت تأثیر خود قرار داد و در میان

نژادهای مختلف دنیا پیروانی دارد. و به خاطر همین گسترش سریع اسلام، اسلام از طرف بیگانگان، جاهلان و دشمنان متعصب مورد تهمت قرار گرفته و آنان تلاش می‌کنند که اسلام را یک دین خشن معرفی کنند تا بتوانند مانع پیشرفت اسلام بشوند.

اما با وجود همه‌ی این تبلیغات علیه پیامبر ﷺ و اسلام، اسلام روز به روز گسترده‌تر می‌شود. چرا؟ چه جاذبه و چه عواملی این دعوت داشت؟

عوامل مختلفی وجود داشت که سبب پیشرفت اسلام شد، و یکی از آن عوامل، اخلاق پیامبر ﷺ است و ما به تناسب بحث خودمان که در زمینه‌ای نقش اخلاق پیامبر ﷺ در پیشرفت اسلام است بحث می‌کنیم. و قرآن نیز این مطلب را تصریح دارد که یکی از عوامل پیشرفت اسلام، اخلاق پیامبر ﷺ است «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَآتَفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ»

اگر این خلق و خوی پسندیده‌ی تو نبود، اگر به جای اخلاق نرم و ملایم اخلاق خشن و درشتی داشتی، مردم از دور تو پراکنده می‌شدند.

این نوشتار مشتمل بر پنج فصل است، فصل اول مباحث مقدماتی و کلیات است و فصل دوم بررسی وضعیت حجاز و ایران قبل از اسلام و برخی از عوامل پیشرفت اسلام است. و فصل سوم اخلاق پیامبر اکرم ﷺ ذکر شده است. و فصل چهارم بررسی نقش اخلاق پیامبر اکرم در پیشرفت اسلام در حجاز و ایران و فصل پنجم نتیجه‌گیری است و در آخر به ذکر منابع و مآخذ پرداخته شده است.